

Розділ 4. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОГО ДОСТУПУ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ДО ПРАВОСУДДЯ.

Для людей з інвалідністю характерним є подолання значного кола проблем, на відміну від здорових осіб. Це викликано тим, що в залежності від категорії інвалідності люди мають певні обмеження щодо або доступності до інформації, або архітектурної доступності до об'єктів соціального або громадського призначення. Не виключенням є і те, що ті чи інші обмеження здоров'я є перешкодою для реалізації прав, або належного виконання обов'язків. Саме ці особливості і є тим чинником який перешкоджає ефективно звернутись особам з обмеженими фізичними потребами за захистом своїх прав до державних органів влади або до суду. Внаслідок проведення аналізу результатів дослідження експертами проекту було встановлено, до прикладу, що незрячі особи та особи з вадами зору та слуху не можуть належним чином у суді отримувати необхідну для них інформацію стосовно руху їхньої справи, не можуть вільно ознайомлюватися з матеріалами справи, самостійно представляти свої інтереси у судових засіданнях. Дана ситуація склалась внаслідок відсутності у судах умов, за яких вони могли б безперешкодно скласти та подати заяви, клопотання, інші процесуальні документи або за сторонньою допомогою прослухати голосову, необхідну їм по справі інформацію. Особи з вадами слуху та мови, досить часто внаслідок відсутності акредитованих перекладачів жестової мови стають жертвами зловживань інших учасників процесу, що суттєво впливає на їх довіру об'єктивності розгляду судових справ, в яких вони є стороною. Слід зазначити, що на даний час більшість приміщень судів у яких відбувались дослідження є критично недоступною для осіб, що пересуваються на інвалідних візках. Дана ситуація призводить до того, що ця категорія осіб фактично позбавлена можливості брати участь у судових засіданнях, учасниками яких вони є, оскільки фізично не існує можливості потрапити до приміщень судів. Вище викладене фактично свідчить про відсутність в Україні законодавчо визначеного механізму, який забезпечує реальний доступ людям з інвалідністю до правосуддя на рівні з іншими членами суспільства.

Враховуючи той факт, що проблема доступності до правосуддя складається з кількох основних аспектів, відповідно слід розділити пропозиції на певні ключові блоки:

1) Забезпечення архітектурної доступності.

Проблема архітектурної доступності приміщень судів є однією із ключових оскільки приміщення судів в більшості випадків не були збудовані (облаштовані) як приміщення суду, а були перебудовані або реконструйовані, а деякі орендуються судовою адміністрацією. Однак для часткового покращення архітектурною доступності у таких будівлях можливо здійснити ряд таких кроків:

- здійснити облаштування місця для паркування автомобілів інвалідів поблизу входу в приміщення суду та розмістити відповідні знаки;
- провести облаштування відповідно до вимог державних будівельних норм пандусом з поручнями;
- здійснити проведення робіт з благоустрою прилеглої до суду території та провести пониження бордюрних плит тротуару;
- встановити кнопку виклику персоналу (охорони), що дало б можливість забезпечити зручний доступ до вікна прийому та видачі документів, інформаційного кіоску, стендів з довідковою інформацією;
- для забезпечення безперешкодного доступу осіб із вадами зору до приміщення суду та орієнтування їх у просторі на центральному вході у приміщення суду встановити звуковий орієнтир, який здійснює подачу звукового сигналу;
- у разі можливості здійснити розміщення канцелярій суду та залів судових засідань на першому поверсі;

- на сходинах приміщення суду нанести маркування у вигляді контрастних смуг для орієнтації людей із вадами зору;
- покращити освітлення прилеглої території суду та приміщень суду;
- облаштувати санітарну кімнату для зручності інвалідів.

2) Забезпечення інформаційної доступності.

Доступ до інформації носить важливий характер, оскільки від даного показника залежить наскільки особа буде ознайомлена з інформацією про роботу суду, графіком розгляду судових справ, зразками документації тощо. Для покращення інформаційної доступності судам та територіальним управлінням судової адміністрації важливо здійснити ряд конкретних заходів:

- забезпечення обов'язкової участі при розгляді кримінальних, цивільних, адміністративних справ, сторонами в яких є особи з вадами слуху, перекладача жестової мови, який має відповідний документ, що засвідчує кваліфікацію такого перекладача;
- створення технічних умов та надання окремої кімнати для ознайомлення з судовою справою людей з інвалідністю, які беруть участь в судових засіданнях або представниками, які мають інвалідність;
- запровадження в суді посади «помічника людини з інвалідністю», до обов'язків якого буде входити надання допомоги людям з інвалідністю при ознайомленні з документами, супроводження особи з інвалідністю в приміщенні суду, допомога при написанні заяв, клопотань або інших процесуальних документів;
- дублювання судової інформації рельєфно-крапковим шрифтом (шрифтом Брайля) на відповідній табличці, встановлення позначок на перилах з вказівкою поверху будівлі;
- друковану інформацію у приміщенні суду розробляти збільшеним шрифтом та розмішувати у освітлених місцях.

3) Забезпечення правової доступності.

З метою належного забезпечення правової доступності людей з інвалідністю до правосуддя важливо створювати сприятливі умови, які дадуть можливість цим особам ефективно реалізовувати свої права та свободи людини і громадянина та вести повноцінний спосіб життя. Актуальним залишається і питання законодавчого закріплення норм, які б стосувалися порядку ознайомлення з матеріалами справ незрячими громадянами, підписання ними процесуальних документів, підготовки сурдоперекладачів, які фахово володіють юридичною термінологією, дублювання судової інформації у аудіо-форматі на офіційних веб-сторінках судів, використання відео-конференц зв'язку у справах де стороною є людина з інвалідністю, можливість отримати людиною з інвалідністю безоплатну допомогу адвоката тощо. . Вирішення даних питань у значній мірі відноситься до повноважень парламенту, оскільки існує потреба внести законодавчі зміни, однак частину питань можна вирішити за допомогою об'єднання зусиль та взаємодії органів державної, судової адміністрації, судів та громадськості.

На сьогодні поліпшити ситуацію що склалась дозволить:

- широке інформування громадян про правові можливості захисту прав та інтересів у судових інстанціях, розміщення актуальної інформації про роботу суду на веб - сторінці суду, можливість особи ознайомитись з законодавством у аудіо форматі на веб-сторінці судової влади;
- запровадження дієвого механізму для надання безкоштовної правової допомоги адвокатами людям з інвалідністю у цивільних, адміністративних, кримінальних справах, та порядку відшкодування надання такої допомоги;
- встановлення обов'язкової участі прокурора у процесах, стороною в якому є особа з інвалідністю, закріплення цього обов'язку на законодавчому рівні;

- передбачення процесуальної можливості розгляду справи за місцем проживання людини з інвалідністю шляхом встановлення права подання позову за місцем його проживання;
- внесення змін до низки процесуального законодавства, та законів які регулюють надання безоплатної правової допомоги, статус громадських організацій, діяльності адвокатів та органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування по захисту прав осіб з інвалідністю, встановлення у законодавстві суттєвих пільг по сплаті судового збору, розроблення та запровадження стандарту щодо єдиної методології проведення аудиту доступності судів.

- 1) Вище зазначені зміни слід внести до положень таких нормативно правових актів: Цивільний процесуальний кодекс України;
- 2) Кримінальний процесуальний кодекс України;
- 3) Кодекс Адміністративного судочинства України;
- 4) Кодекс України про адміністративні правопорушення;
- 5) Закон України «Про прокуратуру»;
- 6) Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»;
- 7) Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»;
- 8) Закон України «Про будівельні норми»;
- 9) Закон України «Про судоустрій та статус суддів»;
- 10) Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Інструкції про порядок і розміри компенсації (відшкодування) витрат та виплат винагороди особам, що викликаються до органів досудового розслідування, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним спеціалізованим установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів»;
- 11) Наказ Державної судової адміністрації України від 17 грудня 2013 року №173 "Про затвердження Інструкції з діловодства в місцевих загальних судах, апеляційних судах областей, апеляційних судах міст Києва та Севастополя, Апеляційному суді Автономної Республіки Крим та Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ".